

SF1901: SANNOLIKHETSTEORI OCH
STATISTIK
FÖRELÄSNING 8
CENTRALA GRÄNSVÄRDESSATSEN (CGS),
NORMALFÖRDELNINGSAAPPROXIMATIONER.
BINOMIAL- OCH POISSON FÖRDELNINGEN:
APPROXIMATIVA EGENSKAPER.

Tatjana Pavlenko

21 september 2015

PLAN FÖR DAGENS FÖRELÄSNING

- ▶ Egenskaper hos normalfördelningen (rep.)
- ▶ Linjärkombinationer av oberoende normalfördelade s.v. (rep.) (Kap. 6.5)
- ▶ Centrala gränsvärdessatsen och normalfördelningsapproximationer. (Kap. 6.7)
- ▶ Binomialfördelning och Poissionfördelningen. (rep.)
- ▶ Normalapproximation för $Bin(n, p)$ och $Po(\mu)$. (Kap. 7.2, 7.4)

NORMALFÖRDELNING (REP.)

- ▶
- ▶ **Def:** En kontinuerlig s.v. X sägs vara *normalfördelad* med parametrar μ och σ , ($\sigma > 0$) om täthetsfunktionen ges av

$$f_X(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}}, \quad -\infty < x < \infty.$$

- ▶ Beteckning: $X \in N(\mu, \sigma)$.
- ▶ Om $\mu = 0$ och $\sigma = 1$ sägs X vara standardiserad normalfördelad.

EGENSKAPER HOS NORMALFÖRDELNING (REP.)

- ▶ **Sats:** $X \in N(\mu, \sigma)$ om och endast om $Z = \frac{X - \mu}{\sigma} \in N(0, 1)$.
- ▶ $N(\mu, \sigma)$ är läge-skall familj (location-scale family)!
- ▶ Tolkning av μ och σ : enligt sats får vi

$$E(X) = E(\sigma Z + \mu) = \sigma E(Z) + \mu = \mu,$$

$$V(X) = V(\sigma Z + \mu) = \sigma^2 E(Z) = \sigma^2,$$

dvs är parametrarna μ och σ *väntevärde* respektive *standardavvikelse* för $N(\mu, \sigma)$ -fördelad s.v.

- ▶ Vidare gäller att

$$f_X(x) = \frac{1}{\sigma} \phi\left(\frac{x - \mu}{\sigma}\right), \quad F_X(x) = \Phi\left(\frac{x - \mu}{\sigma}\right),$$

$$P(a < X \leq b) = \Phi\left(\frac{b - \mu}{\sigma}\right) - \Phi\left(\frac{a - \mu}{\sigma}\right).$$

LINJÄR TRANSFORMATION AV NORMALFÖRDELNING.

- ▶ En viktig egenskap hos normalfördelningen är att den bevaras under linjära transformationer.

- ▶ **Sats:** Om $X \in N(\mu, \sigma)$, så gäller att

$$Y = aX + b \in N(a\mu + b, |a|\sigma).$$

- ▶ **Sats:** Om $X_1, X_2, \dots, X_n$ är oberoende och respektive $N(\mu_1, \sigma_1), N(\mu_2, \sigma_2), \dots, N(\mu_n, \sigma_n)$ och konstanterna $a_1, a_2, \dots, a_n, b$ är givna, så gäller att

$$\sum_{i=1}^n a_i X_i + b \in N\left(\sum_{i=1}^n a_i \mu_i + b, \sqrt{\sum_{i=1}^n a_i^2 \sigma_i^2}\right).$$

- ▶ Speciellt, om $X_1, X_2, \dots, X_n$ är oberoende $N(\mu, \sigma)$ och $a_1 = a_2 = \dots = a_n = 1/n$ samt $b = 0$, så gäller att

$$\bar{X} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i \in N(\mu, \sigma/\sqrt{n}).$$

CENTRALA GRÄNSVÄRDESSATSEN (CGS).

- ▶ Satsen är den viktigaste resultaten inom sannolikhetsteorin:

En summa av oberoende lika fördelade s.v. med godtycklig fördelning är ungefär normalfördelad, bara antalet komponenter i summan är tillräckligt stort.

- ▶ **Sats (CGS):** Låt $X_1, \dots, X_n, \dots$ vara en oändlig följd av oberoende, likafördelade s.v. med väntevärde μ och standardavvikelse $0 < \sigma < \infty$. Sätt

$$Y_n = X_1 + \dots + X_n.$$

Då gäller för givna $a < b$ att

$$P\left(a < \frac{Y_n - n\mu}{\sqrt{n}\sigma} \leq b\right) \rightarrow \Phi(b) - \Phi(a) \quad \text{då } n \rightarrow \infty.$$

- ▶ CGS uttalar sig alltså om *fördelningen av Y_n då antalet n växer mot oändligheten*: Y_n är ungefär $N(n\mu, \sqrt{n}\sigma)$ -fördelad. Beteckning:

$$Y_n \in \text{AsN}(n\mu, \sqrt{n}\sigma).$$

CENTRALA GRÄNSVÄTDESSATSEN (FORTS.)

- ▶ Observera att $E(Y_n) = n\mu$ och $D(Y_n) = \sqrt{n}\sigma$. För varje givet n är

$$\frac{Y_n - n\mu}{\sqrt{n}\sigma}$$

en standardiserad s.v. Den har väntevärde lika med noll och standardavvikelse lika med 1 som en standardiserad normalfördelad s.v.

- ▶ Enligt CGS: när n går mot oändligheten kommer hela fördelningen för den angivna standardiserade s.v. att gå mot en *standardiserad normalfördelning*, dvs

$$\frac{Y_n - n\mu}{\sqrt{n}\sigma} \in AsN(0, 1).$$

- **Följdats:** För en oändlig följd av oberoende likafördelade s.v. $X_1, \dots, X_n, \dots$ med $E(X_i) = \mu$ och $D(X_i) = \sigma$ ($0 < \sigma < \infty$) gäller att

$$\bar{X}_n = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i \in AsN \left(\mu, \frac{\sigma}{\sqrt{n}} \right) \quad \text{då } n \rightarrow \infty,$$

dvs *aritmetisk medelvärde* $\bar{X}_n$ är *approximativt normalfördelat* för *tillräckligt stort* n .

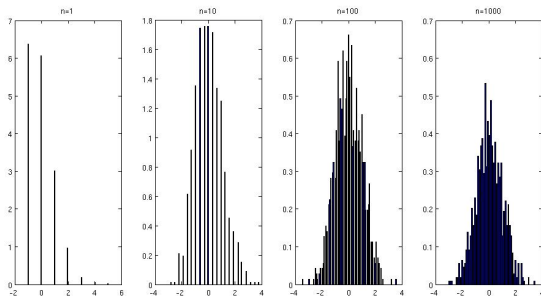
- **Normalfördelningsapproximation.** Enligt CGS: $\sum_{i=1}^n X_i \in AsN(n\mu, \sqrt{n\sigma^2})$ och $\bar{X}_n \in AsN \left(\mu, \sigma/\sqrt{n} \right)$. Detta ger approximationerna

$$P \left(a < \sum_{i=1}^n X_i \leq b \right) \approx \Phi \left(\frac{b - n\mu}{\sqrt{n\sigma^2}} \right) - \Phi \left(\frac{a - n\mu}{\sqrt{n\sigma^2}} \right),$$

$$P(c < \bar{X}_n \leq d) \approx \Phi \left(\frac{d - \mu}{\sigma/\sqrt{n}} \right) - \Phi \left(\frac{c - \mu}{\sigma/\sqrt{n}} \right).$$

CENTRALA GRÄNSVÄRDESSATSEN (FORTS.)

FIGUR : Fördelningen (sannolikhetsfunktion) för $\frac{\bar{X}_n - \mu}{\sigma/\sqrt{n}}$ för $n = 1$, $n = 10$, $n = 100$ och $n = 1000$, där

$$\bar{X}_n = (X_1 + \dots + X_n)/n$$

och $X_1, \dots, X_n, \dots$ är oberoende $Po(1)$ -variabler (så att $\mu = \sigma = 1$). Då $n \rightarrow \infty$ liknar sannolikhetsfunktionen alltmer den standardiserade normalfördelningstäthet.

- ▶ Binomialfördelning omnämndes i Kap. 3. 4 (se föreläs. 3. Som tidigare nämnts, **Def:** om en s.v. X har sannolikhetsfunktionen

$$p_X(k) = \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k}, \quad k = 0, 1, \dots, n$$

där $0 < p < 1$, sägs X vara **binomialfördelad**. Beteckning: $X \in \text{Bin}(n, p)$.

- ▶ Förekomst:
  - ▶ Betrakta ett försök som utförs på *förhand bestämt antal gånger* n . Försöken antas vara oberoende, och varje försök kan lyckas (med slh p) eller misslyckas. Låt s.v. X vara antalet lyckade försök av dessa n . Man är intresserad att finna $P(X = k)$, dvs sannolikheten för att antalet lyckade försök är k . Då är $X \in \text{Bin}(n, p)$ och sannolikheterna $P(X = k)$ ges av $p_X(k)$.

BINOMIALFÖRDELNING (FORTS.)

- ▶ *Binomialfördelning* uppträder också som *fördelning för summan* av oberoende lika fördelade s.v. !
- ▶ Antag att för n st. oberoende försök är sannolikheten att lyckas i varje försök lika med p . Associera med vart och ett av de n försöken en s.v. I_i , $i = 1, \dots, n$ sådan att

$$I_i = \begin{cases} 1 & \text{om försök nr. } i \text{ lyckas} \\ 0 & \text{annars} \end{cases}$$

- ▶ Från tidigare vet vi att I_i är oberoende, Bernoulli-fördelade s.v. med samma p , dvs $I_i \in Be(p)$ (se def. 3.3, s. 51).
- ▶ Låt X vara antalet lyckade försök bland de n utförda,

$$X = I_1 + I_2 + \dots + I_n.$$

Då har vi att $X = \sum_{i=1}^n I_i \in Bin(n, p)$. (Observera att $I_i \in Bin(1, p)$.)

BINOMIALFÖRDELNINGENS EGENSKAPER (FORTS.)

- ▶ Vi använder summa framställningen ovan för att bestämma väntevärde och varians för $X \in \text{Bin}(n, p)$.

$$E(X) = E\left(\sum_{i=1}^n I_i\right) = \sum_{i=1}^n E(I_i) = np,$$

$$V(X) = V\left(\sum_{i=1}^n I_i\right) = |\text{ober. } I_i| = \sum_{i=1}^n V(I_i) = np(1-p),$$

$$D(X) = \sqrt{V(X)} = \sqrt{np(1-p)}.$$

- ▶ **Sats:** *Additionssatsen för binomialfördelningar.* Låt $X_1 \in \text{Bin}(n_1, p)$ och $X_2 \in \text{Bin}(n_2, p)$ vara oberoende s.v. (Obs! Samma p för X_1 och X_2). Då gäller att

$$Y = X_1 + X_2 \in \text{Bin}(n_1 + n_2, p).$$

NORMALAPPROXIMATION FÖR $X \in \text{Bin}(n, p)$.

- ▶ Av X representation som summa, $X = \sum_{i=1}^n I_i$, följer att centrala gränsvärdessatsen (CGS) kan tillämpas!
- ▶ För stora n är X ungefär normalfördelad med det väntevärde och varians som ges ovan, dvs, $X \in \text{AsN}(np, \sqrt{np(1-p)})$. Detta vidare ger

$$\begin{aligned} P(a < X \leq b) &= |\text{standardisera}| \\ &= P\left(\frac{a - np}{\sqrt{np(1-p)}} < \frac{X - np}{\sqrt{np(1-p)}} \leq \frac{b - np}{\sqrt{np(1-p)}}\right) \\ &\approx \Phi\left(\frac{b - np}{\sqrt{np(1-p)}}\right) - \Phi\left(\frac{a - np}{\sqrt{np(1-p)}}\right). \end{aligned}$$

- ▶ Hur stort n ? Approximation ger bra noggrannhet om $np(1-p) > 10$. Detta används som tumregel.
- ▶ Exempel på tavlan.

- ▶ **Def:** Om en s.v. X har sannolikhetsfunktionen

$$p_X(k) = e^{-\mu} \frac{\mu^k}{k!}, \quad k = 0, 1, 2, \dots$$

där $\mu > 0$ sägs X vara **Poissonfördelad**. Beteckning: $X \in Po(\mu)$.

- ▶ **Förekomst:**
  - ▶ Används för att modellera *sällsynta händelser*. Antag att $X \in Bin(n, p)$ där **ant. oberoende försök n är stort och sannolikheten p att lyckas i varje försök är liten**. Betrakta $\mu = np$ som är "lagom". Då ges antalet lyckade försök approximativt av en s.v. som är Poissonfördelad med $\mu = np$. Detta kallas ibland *små talens lag*. Approximationen är rimlig om $p < 0.1$ och $n > 10$.

EGENSKAPER HOS $Po(\mu)$.

- ▶ Exakta egenskaper hos $Po(\mu)$.
  - ▶ **Sats:** Om $X \in Po(\mu)$ gäller att

$$E(X) = \mu, \quad V(X) = \mu, \quad D(X) = \sqrt{\mu}.$$

- ▶ **Sats:** *Additionssatsen för Poissonfördelningar.* Låt $X_1 \in Po(\mu_1)$ och $X_2 \in Po(\mu_2)$ vara oberoende s.v. Då gäller att

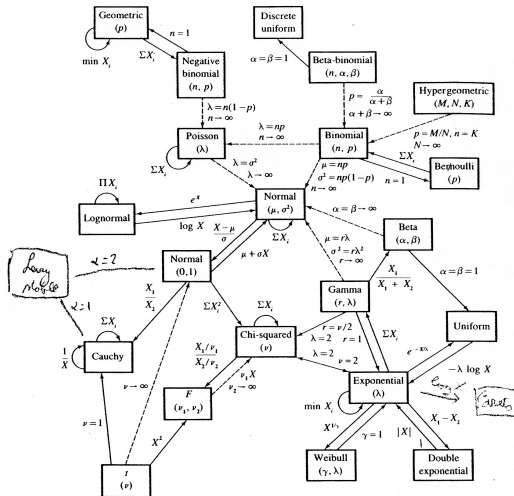
$$Y = X_1 + X_2 \in Po(\mu_1 + \mu_2).$$

- ▶ Approximativa egenskaper hos $Po(\mu)$.
  - ▶ Låt $X \in Po(\mu)$ och låt μ vara ett heltal. Då, enligt additionssats gäller att $X = V_1 + \dots + V_\mu$ där V_i är oberoende $Po(1)$ -fördelade s.v. Det följder nu av CGS att $X \in AsN(\mu, \sqrt{\mu})$ då μ är tillräckligt stort.
  - ▶ Approximation gäller även om μ är inte heltal!
  - ▶ Tumregel: Approximation är ganska bra om $\mu > 15$.

TABLE OF COMMON DISTRIBUTIONS

Table of Common Distributions

Relationships among common distributions. Solid lines represent transformations and special cases, dashed lines represent limits. Adapted from Leemis (1986).

